

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:14, Haziran 2018, s. 115-126

Dr. Öğr. Üyesi Bülent ESKİN

Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bölümü, b_eskin@hotmail.com

AKSARAY İLİNDE ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ (ÇED) UYGULAMALARININ ANALİZİ¹

Özet

Doğal kaynakların korunması ve yaşam ortamlarının sürdürülebilirliği açısından önemli bir yer tutan çevresel etki değerlendirme çalışmaları, birçok disiplinin planlı çalışmasına bağlıdır ve uzun bir zaman alır. Bu süreçte Çevresel etki değerlendirilmesi raporları hazırlanırken, yapılan yatırımlarda ekonomik, toplumsal, fiziksel ve biyolojik değerler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, kalkınmada öncelikli iller arasında yer alan Aksaray kentinde gerçekleştirilen ÇED uygulamalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'ne göre ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü tarafından alınan kararlar analiz edilmiştir. İncelenen kararlar arasında 'ÇED Olumlu' ya da 'ÇED Gerekli Değildir' kararları, sayıları ve bunların sektörel dağılımları yer almaktadır. Bu incelemelerde 1993-2017 yılları arasında 31 tane 'ÇED Olumlu' kararı 282 tane 'ÇED Gerekli Değildir' kararı alındığı tespit edilmiştir. Ayrıca Aksaray ilinde 'ÇED Olumlu' kararlarının en yüksek oranı % 31,25 ile petrol-maden alanında, 'ÇED Gerekli Değildir' kararlarının en yüksek oranında % 50 ile petrol ve maden alanlarında alındığı belirlenmiştir. Çalışmanın son kısmında ise çevresel kalitenin korunması ve geliştirilmesi açısından büyük öneme sahip olan ÇED raporlarının Aksaray ilinde uygulanma düzeyinin iyileştirilmesi yolunda alınması gerekli önlemlere ilişkin öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aksaray ili, Çevresel Etki Değerlendirmesi, Çevre

---

¹ Bu makale, I. Uluslararası Aksaray Sempozyumu'nda sunulan "Aksaray İli Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Uygulamalarının Analizi Üzerine Bir Araştırma" başlıklı bildirinin genişletilmiş ve güncellenmiş hâlidir.

ANALYSIS OF ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT (EIA) APPLICATIONS IN AKSARAY PROVINCE

Abstract

Environmental impact assessment studies that, have an important position in the protection of natural resources and sustainability of living environment, require planned work of many disciplines and take a long time. In this process, economic, social, physical and biological values should be taken into account at the related investment while in preparing environmental impact assessment reports. In this context, investigation of EIA applications is aimed in Aksaray which is one of the priorities province in development. In the extent of study, decisions taken by the EIA and Environmental Permits Branch Directorate according to the Environmental Impact Assessment Regulation have been analyzed. Among the resolutions analyzed, are take place 'EIA is Positive' or 'EIA is not Necessary' decisions, their numbers and sectoral distributions. In these analyzes have been determined that decisions were taken between 1993 and 2017, 31 'EIA Positive' 282 'EIA Not Required'. Moreover, the highest rate of positive decisions of EIA in Aksaray province is in the field of oil and mining with 31,25%. Also, it is determined that the highest rates of 'EIA is not necessary' decisions is taken in oil and mine fields with 50%. In the last part of the study, suggestions have been presented about the necessary precautions to be taken in order to improve the level of implementation of the EIA reports in the province of Aksaray, which have great priorities in terms of protection and development of environmental quality.

Keywords: Aksaray province, Environmental Impact Assessment, Environment

1. GİRİŞ

1950 ve 1960'lı yıllarda, çevreyi olumsuz etkileyen sorunların ortaya çıkması ile dünyanın çeşitli devletlerinde yer alan geniş toplum kesimlerinde çevre bilinci oluşmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletleri oluşturan üye devletler, 5 Haziran 1972'de İsveç'in başkenti Stockholm'de "İnsan ve Çevre" konferansında toplanmışlardır. Bu toplantının sonuç bildirgesinde, çevre sorunlarının tüm insanlığı tehdit ettiğini ve bu durumun ancak koordineli bir çalışma ile çözülebileceğini vurgulamışlardır. Rio de Janeiro'da 1992'de çevre konferansında yayınlanan Rio Deklarasyonu'nun 17. İlkesinde Çevresel Etki Değerlendirmesi' ne yer verilmiştir. Bu hareketle, ciddi bir biçimde ve uluslararası bir düzeyde çevre ve ekoloji kavramları ele alınmıştır (Fanuscu ve Coşkun 1995, s. 128).

Günümüzde sanayileşme ve kentlerin gelişmesiyle çevre ve doğa üzerindeki olumsuz etkiler gün geçtikçe artmaktadır. Bu etkilere önceden yeterince önlem alınmaması çevre üzerindeki baskıyı arttırmaktadır. Ayrıca çevrede olumsuz etkiler ortaya çıktıktan sonra yapılan müdahaleler yetersiz kalmakta beraberinde büyük çevre sorunları ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı gelecekteki çevreye yönelik oluşabilecek olumsuz etkilerin ortadan kaldırması ya da en aza indirilmesi için Çevresel Etki Değerlendirmesi gibi uygulamaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Gökçe ve Barış 2015, s. 784).

Çevresel etki değerlendirme, gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde olumsuz yöndeki etkilerin engellenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile

teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülen çalışmalardır (Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü 2014).

Çevresel etki değerlendirilmesiyle, önceden belirlenmiş bir proje veya gelişmenin, çevre üzerindeki önemli etkileri belirlenir. Bu süreç, tek başına bir kurum veya bir kişi tarafından karar verme süreci olarak karşımıza çıkmaz. Çok aşamalı ve uzun bir süreç olarak karşımıza çıkar. ÇED'in esas amacı; karar vericilerin daha doğru karar vermelerinin yanında gerçekleştirilen projelerin çevreye olan etkilerini belirlenmesidir. ÇED'in en önemli özelliklerinden birisi ilgili tarafların ve yatırımın yapılacağı bölgedeki vatandaşlarının katıldığı halk toplantısıdır. Projeler, çözüm odaklı olacak şekilde tüm tarafların sürece destek vermesiyle birlikte gerçekleşmelidir (Dervişoğlu 2010, s. 118). Bu kapsamda bir planlama aracı olarak ÇED, büyük ölçüde, teklif edilen bir projenin ve alternatiflerinin olası çevresel etkilerini ilgili taraflara bildirmeye hizmet etmenin yanında karar vermede dikkate alınması gereken çevresel konuları aydınlatır (Ortolano ve Shepherd 1995, s. 4).

Çevre korumaya ilişkin olarak kuralların, yasaların ve politikaların uygulanabilirliği büyük bir çabayı gerektirir. Bu türden bir çabaya iyi bir örnek olan ÇED, özellikle kalkınma faaliyetleri ile sosyo-ekolojik kayıplar arasındaki dengeyi optimize etmeyi amaçlamaktadır (Paliwal 2006, s. 493).

Değişim ve gelişime son derece açık olan kalkınmada öncelikli iller arasında yer alan Aksaray kentinde son yıllarda petrol, maden, tarım, gıda atık, kimya, ulaşım, enerji ve sanayi alanına yapılan yatırımlar dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, çalışmada bu alanları içine alan ÇED uygulamalarının incelenmesi amaçlanmıştır.

2. MATERYAL-YÖNTEM

Çalışmanın temel materyalini Aksaray ilinde gerçekleştirilen projelere ait ÇED raporları, ÇED il ilgili oluşturulan yönetmelikler, raporlar, makaleler, kitaplar ve bildirimler oluşturmaktadır.

Çalışmayla ilgili verilerin oluşturulmasında; yerli ve yabancı makale ve kitaplardan, üniversite kütüphanelerinden, elektronik kütüphane kaynaklarından, arama motorlarından ve tez çalışmalarından yararlanılmıştır. Ayrıca çalışmada Aksaray ilinde son yıllarda gerçekleştirilen Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği" kapsamına giren ÇED raporları incelenmiş bunun yanı sıra ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışan yetkililerle sözlü görüşmeler yapılarak veriler bir araya getirilmiştir.

Çalışmamızda ilk olarak konuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Daha sonrasında Dünyada ve Türkiye'de ÇED çalışmaları incelenmiştir. Ayrıca çalışmamızın esas konusu olan Aksaray'daki ÇED uygulamalarının, sayıları ve sektörel dağılımları grafiklerle ve tablolarla analiz edilmiştir. Çalışmanın son kısmında ise çevresel kalitenin sürdürülebilirliği açısından büyük öneme sahip olan ÇED raporlarının Aksaray ilinde uygulanma düzeyinin iyileştirilmesi için alınması gerekli önlemlere ilişkin öneriler sunulmuştur.

3. DÜNYADA ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

Dünyadaki çevre konusunun önem kazanması 1960'lı yıllarda çevreyle ilgili yaşanan sorunların artması sonucu başlamıştır. Yaşanan çevre sorunları beraberinde ilgili yasal düzenlemeleri getirmiştir. 1970'li yıllardan itibaren çevreyle ilgili gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar artmış bu konuda çok sayıda uluslararası konferans yapılmıştır. 1970'lerde yasa oluşturma sü-

recini 1980'li yıllarda devletlerin yasaları uygulaması takip etmiştir. 1990'lı yıllarda ilgili yasalara yeni mevzuatlar eklenmiş, gelişmiş devletlerin başta Anayasalarında daha sonrasında çıkarılan kanunlarında çevre konusu geniş bir şekilde ele alınmış ayrıca bu konuyla ilgili kurumsal-laşma süreci sağlanmıştır(Çerçi 2010, s. 40).

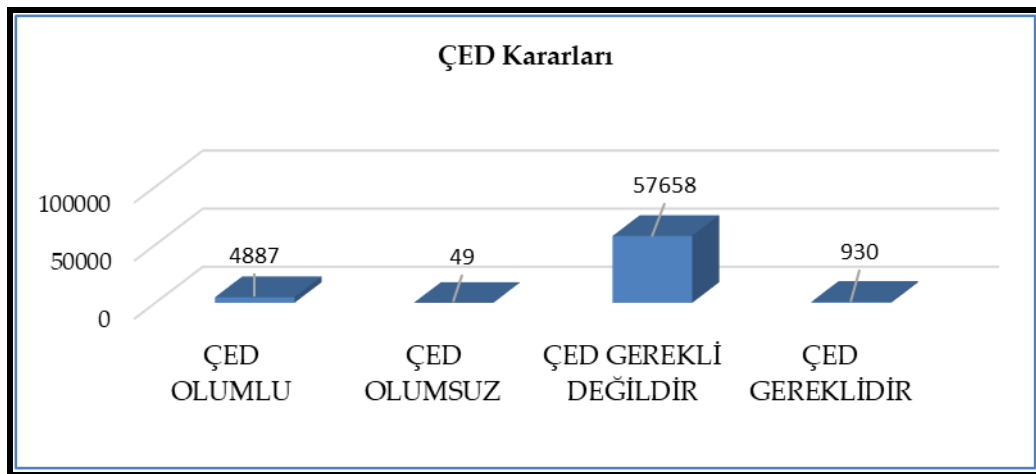
Bir çevre koruma tekniği olarak geliştirilen ÇED'in ilk örneği 1970'li yıllarda ABD'de geliştirilmiştir. Daha sonra 1985 yılında AB Çevre Direktifi ile Avrupa Birliği müktesebatına girmiş, böylece Avrupa birliğine dâhil aday devletlerin uyum sağlaması gereken bir alan haline gelmiştir (Ökmen ve Demir 2010, s. 266). ÇED'in Avrupa birliği üye devletlerine tanıtımı ise 1988 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda birlikte bulunan devletlere ÇED uygulaması gerektiren projelerin listesi ve yönergesi verilmiştir(Baker ve Wood 1999 s. 388).

4. TÜRKİYE'DE ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

Türkiye'de 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği' (ÇEDY) 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 10. maddesi doğrultusunda hazırlanmış ve 1993 yılında yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliği esas alarak hazırlanmaya çalışılan ÇED sistemi bazı sorunları beraberinde getirmiştir(Akkaş 2012, s. 34). Bu sorunların giderilmesi için konunun uzmanları tarafından çalışmalar yapılmış sonucunda Yönetmelik; 23.06.1997, 06.06.2002, 16.12.2003, 17.07.2008, 03.10.2013 son olarak 25.11.2014 tarihlerinde yeniden gözden geçirilerek bugün halen kullanılan son şeklini almıştır. Ayrıca 09.02.2016 ve 26.05.2017 tarihlerinde çıkarılan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'ler ile yapılan son yönetmeliğe eklemeler yapılarak tekrar yeni düzenlemelere gidilmiştir(T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2018).

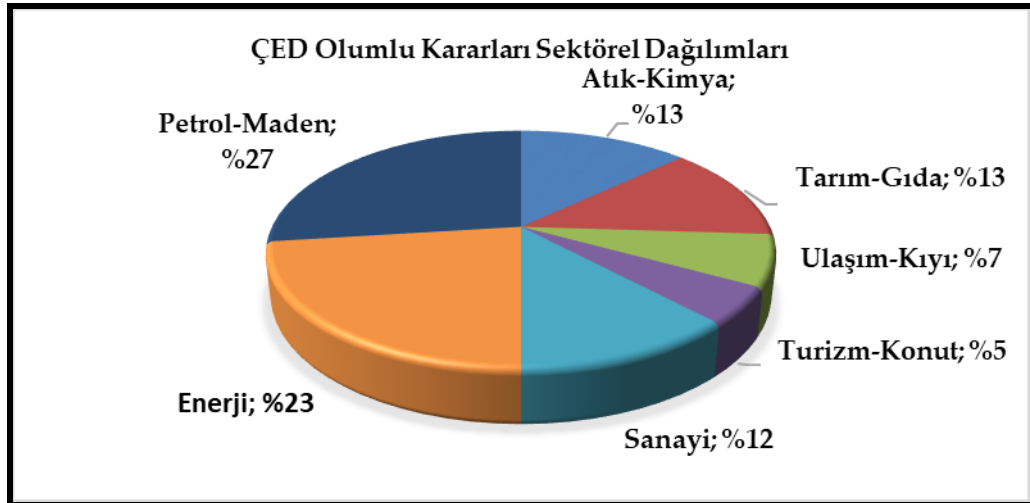
Çevreyle ilgili bu yasaların ve yönetmeliklerin son dönemlerde çıkarılmasında, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme süreci büyük oranda etkili olmuştur. Bu bağlamda Türkiye çevre ile ilgili politikalarını, Avrupa Birliği normlarına uygun hale getirmeye çalışmaktadır.

Türkiye'de ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlükleri'ne, (Şekil 1) 1993-2017 yılları arasında 63524 adet proje için 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği' kapsamında değerlendirme yapılmak üzere başvuruda bulunulmuştur. Yapılan bu başvurulardan 57658 adet proje için 'ÇED Gerekli Değildir', 930 proje için 'ÇED Gerekli'dir', 4887 adet proje için 'ÇED Olumlu' ve 49 adet proje için de 'ÇED Olumsuz' kararları verilmiştir (ÇED Kararları 2018, s. 1).

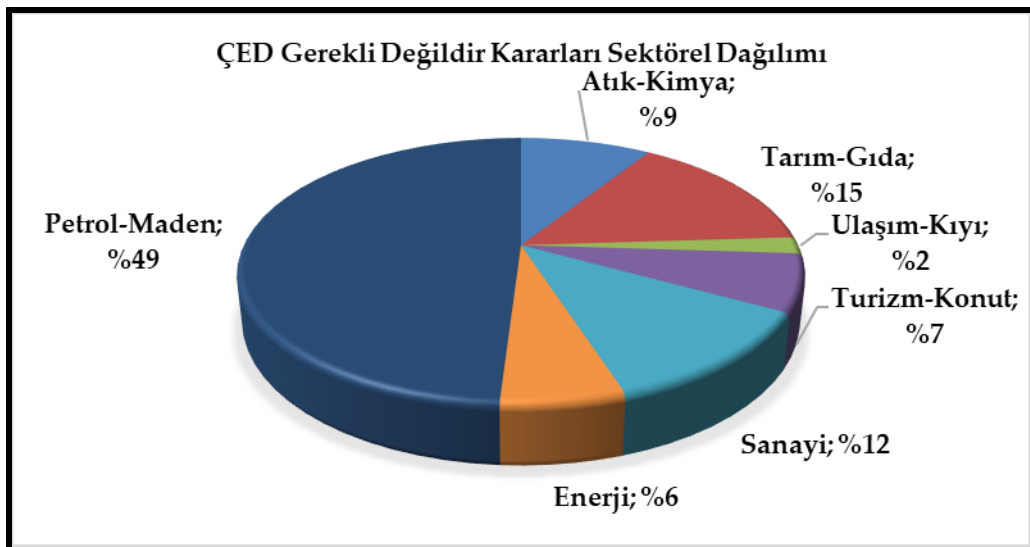
Şekil 1. Türkiye'de 1993 yılından 2017 yılı sonuna kadar verilen ÇED Kararları (ÇED Kararları 2018, s. 1)

Türkiye’de çıkarılan ÇED Yönetmeliklerine uygun olarak, (Şekil 2) 1993-2017 yılları arasında alınan 4887 ÇED Olumlu Kararı’nın en büyük oranını petrol ve maden sahasına (%27) ait olduğu görülmektedir. Sonrasında ÇED olumlu kararı sırasıyla enerji (%23), atık-kimya (%13), tarım-gıda (%13), sanayi (%12), ulaşım-kıyı (%7) alanında alınmıştır. En az ÇED olumlu kararının ise Turizm-konut(%5) alanında alındığı görülmektedir(ÇED Kararları 2018, s. 2).

Şekil 2. Türkiye’de ÇED Olumlu Kararlarının 1993–2017 Döneminde Sektörel Dağılımı(ÇED Kararları 2018, s. 2).

Türkiye’de ÇED Yönetmeliklerine uygun olarak (Şekil 3) 1993-2017 yılları arasında alınan 57658 ‘ÇED Gerekli Değildir’ kararlarının en büyük oranını petrol ve maden sahası (%49) oluşturmaktadır. Sonrasında ‘ÇED Gerekli Değildir’ kararları sırasıyla tarım-gıda (%15), sanayi (%12) atık-kimya (%9), Turizm-konut (%7), enerji (%6) alanında alınmıştır. En az ‘ÇED Gerekli Değildir’ kararının ise ulaşım-kıyı (%2) alanında alındığı belirlenmiştir(ÇED Kararları 2018, s. 2).

Şekil 3. Türkiye’de ÇED Gerekli Değildir Kararlarının 1993–2017 Döneminde Sektörel Dağılımı(ÇED Kararları 2018, s. 2).

Türkiye’de gerçekleştirilen ÇED uygulamaları ile ilgili çalışmaların konumuzla ilgili olanların bazıları şunlardır (çalışmanın yılına göre):

- Çevresel Etki Değerlendirmesi (Güler ve Çobanoğlu 1994)
- Çevresel Etki Değerlendirmesi (Fanuscu ve Coşkun 1995)
- Dünya’da ve Türkiye’de ÇED Uygulamaları ve Biyoçeşitliliğin Korunması (Sivri, Kalkan ve Oksa 2008)
- Türkiye’de Çevresel Etki Değerlendirmesi (Çerçi 2010)
- Türkiye’de Tarım Alanı Tahribatı ve Çevresel Etki Değerlendirmesini Yeniden Düşünmek (Özügül 2010)
- Türkiye’de Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) Yönetmeliklerinin Değişim Süreci (Akkaş 2012)
- Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)- Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) İlişkisi ve Peyzaj Planlama Sürecinde Stratejik Çevresel Değerlendirmenin Önemi (Gökçe ve Barış 2015)
- Analysis of the Environmental Impact Assessment (EIA) Directive and the EIA decision in Turkey (Bilgin 2015)
- Türkiye’de Çevresel Etki Değerlendirme Mevzuatındaki Değişimler (Turan ve Esra 2017)

5. ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİNE TABİ PROJELER

Yönetmeliğe tabi projeler/faaliyetler, Ek-I (Çevresel Etki Değerlendirmesi Uygulanacak Projeler Listesi) ve EK-II (Seçme Eleme Kriterleri Uygulanacak Projeler Listesi) olarak ayrılarak yedi alt sektör grubunda değerlendirilmiştir. Bu gruplar Yönetmelikte,

- Kimya, petrokimya, ilaç ve atıklar,
- Sanayi,
- Tarım, orman, su kültürü ve gıda,
- Ulaşım, altyapı ve kıyı yapıları,
- Enerji,
- Turizm- konut,
- Madencilik

olarak yer alır (Resmi Gazete 2013).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından, 09/08/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanununa dayanılarak hazırlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği’ne göre yukarıda sayılan başlıklar dâhilinde proje sahipleri tarafından ÇED başvuru dosyası hazırlanır. Daha sonra bu dosya bakanlıkça yeterlik verilmiş kurum/kuruluşlara teslim edilerek başvuru süreci başlatılır (Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü 2014).

Planlanan projeler veya faaliyetler için ÇED Yönetmeliği’ne göre EK-I listesinde yer alan projeler için "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz" kararı verme yetkisi Bakanlığa aittir (Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü 2014).

Bakanlık, Ek-II listesinde yer alan ve karar verme yetkisi ÇED Yönetmeliği’ne göre kendisinde olan projeler hakkındaki "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir" veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararı verme yetkisini 03/10/2013 tarihinde valiliklere devretmiştir (Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü 2014).

ÇED Yönetmeliği’nin ekli listelerinde yer almayan projeler/faaliyetler ise faaliyet sırasında 2872 Sayılı Çevre Kanunu ve bu kanuna bağlı olarak çıkarılan yönetmeliklerde belirtilen şartlara uyulması ve mer’i mevzuat çerçevesinde diğer izinlerin alınması şartıyla Yönetmelik

kapsamı dışında değerlendirilmektedir (Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü 2014).

6. ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Özellikle insan faaliyetlerinin çevre üzerine olan etkilerinin analizi ve değerlendirilmesi süreci olan ÇED insan yararı için sürdürülebilir çevrenin devamlılığını, ekosistemin korunmasını amaç edinen çevresel planlama ve yönetimi de içine alan en önemli araçlardan birisidir (Bilgin 2015, s. 40). ÇED'in esas ürünü ise ÇED raporudur. Bu rapor hazırlanırken sırayla aşağıdaki aşamalar takip edilir.

1. Plan, proje ve yatırımlar için kuruluş yerleri belirtilmelidir.
2. ÇED çalışması yapmaya gerek olup olmadığı araştırılır.(Valilikler karar verir.)
3. ÇED çalışmasının kapsamı belirlenir.
4. ÇED yazanağı fiilen hazırlanır. Bu yazanağı hazırlamak proje sahibinin sorumluluğu altındadır.
5. ÇED yazanağı incelemeye ve değerlendirmeye alınır. Değerlendirmeyi çevre ve şehircilik bakanlığı yapar.
6. Karar verme ve izleme aşaması
7. Değerlendirme aşaması (Keleş 2015, s. 74)

Projelerin çevreye olabilecek etkilerinin yanında bu etkilere oluşturulacak alternatif çözümleri de içine alacak bir şekilde incelenmesini konu edinen ÇED'in değerlendirme evresinde üzerinde durulması konular ise şunlardır:

- Raporun yeterli ve uygun olup olmadığı,
- Yeterli düzeyde bilgi, belge veriye dayanıp dayanmadığı,
- Projenin çevre üzerinde yapacağı etkilerin ayrıntılı olarak incelenip incelenmediği,
- Bu etkilerin giderilmesi için gerekli önlemlerin öngörülüp öngörülmediği,
- Halk katılımı toplantısı yapıp yapılmadığı (Keleş 2015, s. 75).

7. AKSARAY İLİ ÇED UYGULAMALARI

Ekonomik faaliyetler, çevresel kaynaklar üzerine artan bir baskı uygulayarak çevreye zarar verme riskini artırır. Burada göz önünde bulundurulması gereken konu, kaynak kullanımının zarar verecek bir biçimde değil, devamlılık anlayışının esas alınması ve yönetilmesidir. Bu durumun gerçekleşebilmesi ise sürdürülebilir kalkınmaya bağlıdır. Sanayileşme ve ekonomik durumların iyileşmesi sürecinde insan faaliyetleri ve doğal çevre arasında ilişkilerin uyumlu olması gereklidir. Daha sonradan çıkacak çevre sorunlarının öngörülmesi şeklinde planlama aşamasında ortadan kaldırılması ekonomik ve sosyal faaliyetlerin planlanması ve uygulanması ile gerçekleşir. Bu amaçla ÇED Yönetmeliği'nin etkin bir şekilde uygulanabilirliğinin sağlanmasıyla, olumsuzluklar başlangıç aşamasında tahmin edilerek, gerekli önlemler alınması mümkün olacaktır.(Aksaray Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü 2016, s. 68).

Aksaray ilinde 1993-2017 yılları arasında 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği' kapsamında değerlendirme yapılarak (Tablo 1) 31 adet proje için ÇED Olumlu kararı verilmiştir. Alınan bu kararlar Türkiye'de alınan 'ÇED Olumlu' kararlarının %0,6'sıdır (ÇED Kararları 2018, s. 8).

Tablo1. 1993-2017 Yılları Arasında Türkiye'deki ve Aksaray'daki karşılaştırmalı 'ÇED Olumlu' Kararları(ÇED Kararları 2018, s. 8)

Yıl	Türkiye'de ÇED Olumlu Kararları	Aksaray'da ÇED Olumlu Kararları
1993-1998	380	1
1999	60	0
2000	108	0
2001	119	1
2002	115	0
2003	79	2
2004	86	0
2005	103	1
2006	103	0
2007	212	1
2008	217	3
2009	203	2
2010	250	2
2011	296	1
2012	445	1
2013	540	5
2014	528	4
2015	329	1
2016	440	3
2017	490	3

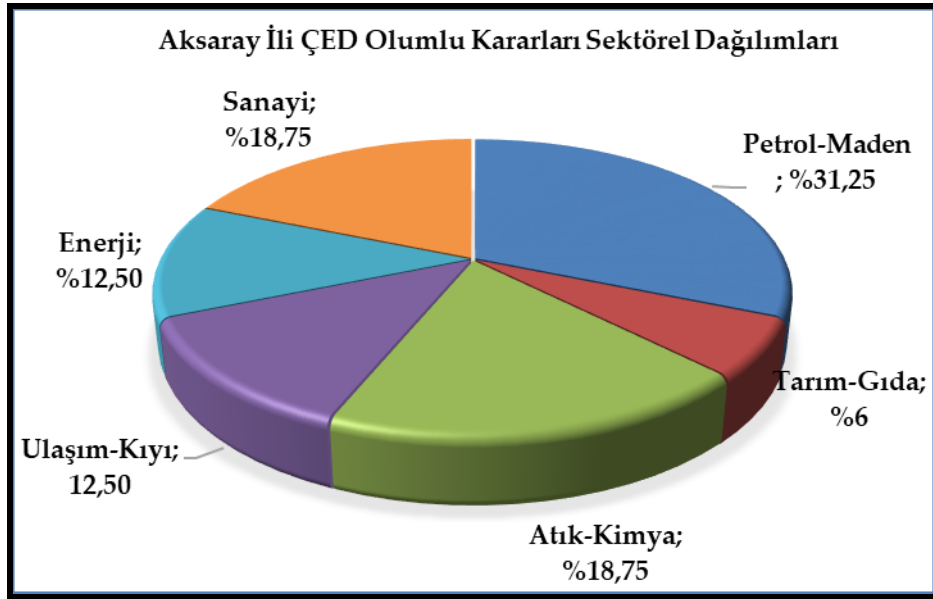
Aksaray ilinde 1993-2017 yılları arasında Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği kapsamında değerlendirme yapılarak (Tablo 2) 282 adet proje için 'ÇED Gerekli Değildir' kararı verilmiştir. Alınan bu kararlar Türkiye'de alınan 'ÇED Gerekli Değildir' kararlarının %0,48'idir(ÇED Kararları 2018, 8).

Tablo 2. 1993-2017 Yılları Arasında Türkiye'deki ve Aksaray'daki karşılaştırmalı 'ÇED Gerekli Değildir' Kararları(ÇED Kararları 2018, s. 8)

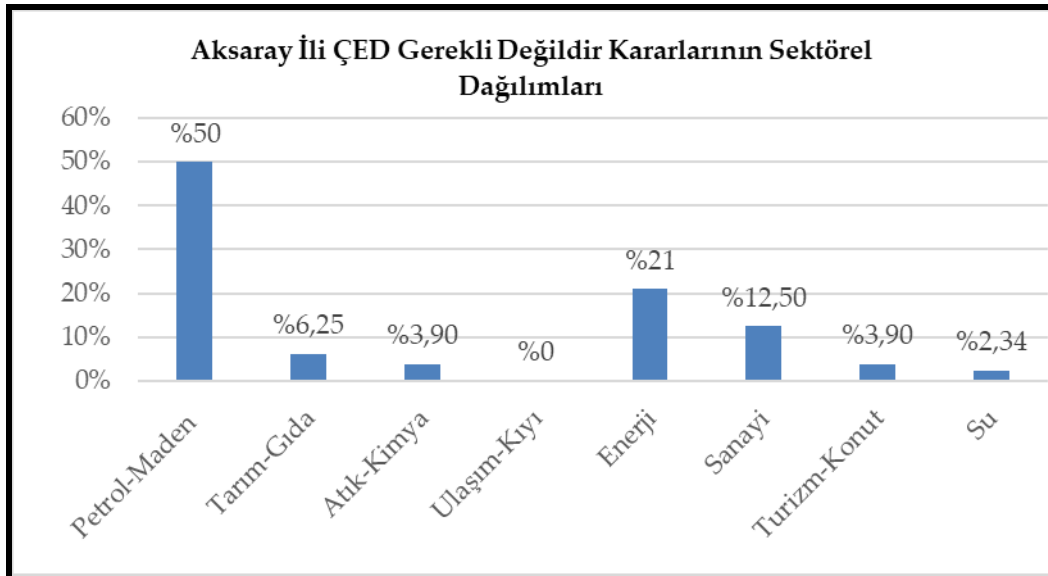
Yıl	Türkiye'de ÇED Gerekli Değildir Kararları	Aksaray'da ÇED Gerekli Değildir Kararları
1993-1998	2989	7
1999	524	0
2000	764	2
2001	859	5
2002	1068	3
2003	1715	4
2004	2119	6
2005	2441	8
2006	3441	9
2007	4214	19
2008	3657	15
2009	3550	9
2010	3932	34
2011	4592	24
2012	3789	13
2013	3463	19
2014	4058	20
2015	3898	48
2016	3165	23
2017	3323	14

2013-2017 yılları arasında Aksaray ilinde ÇED, İzin ve Denetim Şube Müdürlüğü, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 14. Maddesine dayanarak yapılan ÇED başvurularının 16 tanesine 'ÇED Olumlu' kararı vermiştir. 'ÇED Olumlu' kararlarının verilen yıllar arasındaki sektörel dağılımına bakıldığında (Şekil 4) en büyük oranın petrol-maden sahasına (%31,25) ait olduğu görülmektedir. Sonrasında ÇED olumlu kararı sırasıyla atık-kimya (%18,75), sanayi (%18,75), ulaşım-kıyı (%12,5), enerji (%12,5), alanında alınmıştır. En az 'ÇED Olumlu' kararının ise Tarım-gıda(%6) alanında alındığı görülmektedir (T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2018).

Şekil 4. 2013-2017 yılları arasında Aksaray ilinde alınan ÇED olumlu kararları sektörel dağılımları (T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2018)

2012-2016 yılları arasında Aksaray ilinde ÇED, İzin ve Denetim Şube Müdürlüğü'nün Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 17. Maddesine dayanarak verdiği ÇED gerekli değildir kararlarının sektörel dağılımına bakıldığında (Şekil 5) en büyük oranın petrol-maden sahasına (%50) ait olduğu görülmektedir. Sonrasında ÇED olumlu kararı sırasıyla enerji (%21), sanayi (%12,5), Tarım-gıda(%6,25) atık-kimya (%3,9), turizm-konut (%3,9), alanında alınmıştır. En az ÇED gerekli değildir kararının ise su (%2,34) alanında alındığı görülmektedir. (Aksaray Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü 2012, 2013, 2014, 2015, 2016).

Şekil 5. 2012-2016 Yılları Arasında Aksaray İlinde Alınan ÇED Gerekli Değildir Kararları Sektörel Dağılımları.(Aksaray Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü 2012, 2013, 2014, 2015, 2016).

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kentleşme ve ekonomik faaliyetler sonucu tüm dünyada ve Türkiye’de çevresel sorunun boyutu gün geçtikçe büyümektedir. Bu durumun en önemli nedeni çevre kaynaklarının her geçen gün daha fazla kullanılmasıdır. Kaynakların bilinçsiz bir şekilde değil de, etkili ve verimli bir şekilde kullanılması çevrenin sürdürülebilirliğinin sağlanması için büyük önem arz etmektedir.

Sanayileşme ve ekonomik kalkınmanın düzenli bir şekilde planlanması ve öngörülü çalışmaların gerçekleştirilmesi çevreye verilen zararı en aza indirecektir. Bu süreçte çok aşamalı ve uzun bir süreç olarak karşımıza ‘Çevresel Etki Değerlendirmesi’ çıkmaktadır. Gerçekleştirilen projelerin çevre üzerine etkilerinin belirlendiği Çevresel Etki Değerlendirmesinin etkili ve doğru bir şekilde uygulanması gelecekte ortaya çıkacak olan çevresel sorunları en aza indirecektir. Bu bağlamda ilgili bakanlığın yetkilendirmiş olduğu kurum ve kuruluşlara büyük sorumluluk düşmektedir. Yönetmelikte belirtilen ÇED aşamalarının eksiksiz ve etkin bir şekilde uygulanması çevre açısından büyük önem taşımaktadır.

Aksaray ilinde Çevre ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü’ne yapılan proje başvurularına bakıldığında son yıllarda özellikle petrol-maden, sanayi, atık-kimya ve enerji alanlarında ciddi derecede artış gözlenmektedir. Bu da Aksaray Çevre ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü’nde büyük bir iş yoğunluğunu beraberinde getirmektedir.

Aksaray ilindeki çevre sorunlarının en aza indirilmesi için Yönetmelikte belirtilen ÇED aşamaları tam anlamıyla uygulanarak, yeterli değerlendirmeler yapılmalıdır. Bu aşamaların gerçekleşmediği durumda gelecek nesillere yaşanmaya değer sağlıklı bir çevre bırakmak mümkün olmayacaktır. Bundan dolayı Aksaray Çevre ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü’nün proje konularıyla ilgili uzmanlaşmış kişi ve kuruluşlarla, üniversitelerle, STK’larla, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde çalışması, çevre ve insan açısından son derece önemli olan ÇED değerlendirmelerini daha doğru ve tarafsız bir şekilde sonuçlandıracaktır.

Son olarak, diğer bir boyut da halkın değerlendirme toplantılarına katılımıdır. Aksaray halkının çevre ve dolayısıyla kendi yaşam alanları açısından son derece önemli olan ÇED çalışmalarına karşı daha ilgili olması, yapılan bu çalışmalarda daha doğru sonuçlar alınmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

- Akkaş, Yalçın. Türkiye’de Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) Yönetmeliklerinin Değişim Süreci Doktora Tezi. Ankara, 2012.
- Aksaray Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü. «Aksaray İli 2015 Yılı Çevre Durum Raporu.» Çevre Durum, Aksaray, 2016.
- Aksaray Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü. Aksaray İli 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 Yılı Çevre Durum Raporu. Çevre Durum, Aksaray.
- Barker, A., & Wood, C. (1999). An Evaluation of EIA System Performance In Eight EU Countries. *Environmental Impact Assessment Review*, 19(4), 387-404.
- Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. 25 11 2014. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/11/20141125-1.htm> (erişildi: 11 14, 2016).
- Bilgin, Ayla. «Analysis of The Environmental Impact Assessment (EIA) Directive and the EIA Decision in Turkey.» Elsevier, 2015: 40-51.

- ÇED Kararları. 28 2 2018. http://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/menu/ced_karar_2017_28022018_20180228114230.pdf (erişildi: 04 12, 2018).
- Çerçi, Ezgi. «Türkiye'de Çevresel Etki Değerlendirmesi.» *Kalkınmada Anahtar Verimliik*, 2010: 40-43.
- Dervişoğlu, Suat. «AB Müktesebatına Uyum Sürecinde Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED).» *Türk İdare Dergisi*, no. 467 (2010): 115-134.
- Fanuscu, Emine Mine, ve Aynur Aydın Coşkun. «Çevresel Etki Değerlendirmesi.» *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 45, no. 3-4 (1995): 127-135.
- Gökçe, Gizem Cengiz, ve M. Emin Barış. «Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)- Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) İlişkisi Ve Peyzaj Planlama Sürecinde Stratejik Çevresel Değerlendirmenin Önemi.» *International Journal of Science Culture and Sport*, no. 3 (2015): 782-792.
- Güler, Çağatay, ve Zakir Çobanoğlu. *Çevresel Etki Değerlendirmesi*. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1994.
- Keleş, Ruşen. *100 Soruda Çevre, Çevre Sorunları ve Çevre Politikası*. İzmir: Yakın Kitabevi, 2015.
- Ortolano, L., & Shepherd, A. (1995). *Environmental Impact Assessment: Challenges and Opportunities*. *Impact assessment*, 13(1), 3-30.
- Ökmen, Mustafa, ve Fatih Demir. «Türkiye'de Katılımcı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Uşak İli Örneği.» *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 27 (2010): 265-276.
- Özgül, Mehmet Doruk. «Türkiye'de Tarım Alanı Tahribatı ve Çevresel Etki Değerlendirmesini Yeniden Düşünmek.» *MEGARON*, 2010: 91-101.
- Paliwal, R. (2006). *EIA Practice in India and Its Evaluation Using SWOT Analysis*. *Environmental impact assessment review*, 26(5), 492-510
- «Resmi Gazete.» *Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği - Resmi Gazete*. 3 10 2013. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/10/20131003-3.htm> (erişildi: 04 13, 2018).
- Sivri, Nüket, Emre Kalkan, ve Rahmi Güneş Oksa. «Dünya'da ve Türkiye'de ÇED Uygulamaları Ve Biyoçeşitliliğin Korunması.» *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 2008: 7-14.
- T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. 2018. <http://ced.csb.gov.tr/yonetmelikler-i-430> (erişildi: 04 05, 2018).
- «T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.» *Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü*. 13 04 2018. <http://ced.csb.gov.tr/> (erişildi: 04 17, 2018).
- Turan, Emine Su, ve Esra Deniz Güner. «Türkiye'de Çevresel Etki Değerlendirme Mevzuatındaki Değişimler.» *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 2017: 39-47.